

Ordförande Maria Löfgren på Akavas förbundsmöte 21.5.2024:

Det aktuella samhälls- och arbetsmarknadspolitiska läget

Inledning

Bästa Akavamedlemmar!

Den här våren har präglats av regeringsreformer som kraftigt förändrar det finländska arbetslivet och arbetsmarknadens strukturer. En del av dem är tyvärr ägnade att försvaga löntagarnas ställning eller de medel som står till intressebevakningens förfogande. Under våren hamnade arbetsmarknaden i en djup kris, vilket kastar sina långa skuggor över de kommande kollektivavtalsförhandlingarna.

Vid sidan av arbetslivsreformerna har den samhällliga debatten dominerats av de omfattande ytterliga anpassningsåtgärder på tre miljarder euro, som regeringen stakade ut under ramförhandlingarna. Vi inom Akava anser att anpassningar och ett balanserat av den offentliga ekonomin är nödvändiga, men den strama tidtabellen för genomförandet, konjunkturutsikterna och bristen på kompetent arbetskraft kan komma att göra den precis lika nödvändiga ekonomiska tillväxten långsammare och försvaga konsumenternas förtroende.

Ett tredje centralt diskussionsämne är EU-valet. Efter valet kommer det att dras upp riktlinjer i frågor som är viktiga med tanke på unionens framtid. Rösta och påverka!

Diskussionen om Europa

Jag börjar med Europa,

Under den femårsperiod som nu avslutas har Europa mött kriser: pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har skakat om beslutsfattandet och vår syn på hälsa och säkerhet. Mitt bland kriserna har EU genomfört ett ambitiöst program för grön omställning.

Kriserna till trots har unionen drivit mindre men betydelsefulla projekt relaterade till hållbarhet. Medlemsländerna nådde till slut enighet till och med i fråga om företagsansvarsdirektivet. I arbetslivsrelaterade frågor vänder vi allt mer blicken mot Europa. Direktiven om minimilöner och om insyn i lönesättningen gagnar även oss.

Vi fortsätter EU-debatten och vårt påverkansarbete tillsammans med våra förbund och i samarbete med arbetsmarknadsorganisationerna. Vi prioriterar att hitta lösningar på arbetslivets utmaningar: den fria rörligheten förutsätter en gemensam reglering, och psykiska problem och det psykosociala arbetarskyddet kräver likaså ett gränsöverskridande grepp. Det vore bra om Petteri Orpos regering insåg att arbetslivsfrågorna hör till de EU-politiska åtgärder som är viktiga för människorna. Dock är det glädjande att vårt lands regering vill arbeta för att öka utbildnings- och forskningsbudgeten samt för en rättvis grön omställning.

För att den gröna omställningen ska lyckas krävs ett ambitiöst och systematiskt arbete. Man måste hålla fast vid besluten och årtalsmålen. För Finlands del utgör just den gröna omställningen den enda kända viktiga källan till tillväxt och nya arbetsplatser.

Nu i morse publicerade vi en Akava Works-rapport om hur EU:s klimatpolitik påverkar Finlands ekonomi, som Oxford Economics har utarbetat åt oss. Den gröna omställningen öppnar stora möjligheter för Finland och vi måste göra vårt bästa för att uppnå en position av klimatledarskap. Det här skulle öka produktiviteten och den ekonomiska tillväxten och bidra till bevarandet av välfärdssamhället utan att vi blir tvungna att förlita oss på ständiga anpassningsåtgärder.

Europeiska unionen är en ekonomisk gemenskap och en säkerhetsgemenskap, men också en värdegemenskap. Rättsstaten måste värnas, vårdas och utvecklas. Vi måste skilja oss från de medlemsstater som trampar på rättsstatskriterierna och demokratin. Finland bör, liksom Akava, kräva att friheten inom forskning, undervisning, vetenskap och konst etableras som ett explicit rättsstatskriterium.

Vi satsar på att lyckas skapa goda samarbetsrelationer med de nya mepparna. Förhoppningsvis utses så många finländare som möjligt i Europaparlamentet till de utskott som behandlar arbetsliv, social trygghet och utbildningspolitik.

Medlemsutvecklingen positiv – särskilt bland unga

Bästa deltagare i förbundsmötet, vi övergår från Europa till Finland och de unga.

Trots en nedgång i den allmänna organiseringsgraden ökade det totala antalet medlemmar i Akavas förbund avsevärt under 2023. Nu uppgår vi Akavamedlemmar till totalt 623 000. Den här ökningen gör mig ödmjuk: medlemmarna har visat sitt förtroende i en svår situation. Med ett ökande medlemsantal accentueras också vårt ansvar: vi måste kunna förena och betjäna ett alltmer pluralistiskt fält.

Siffrorna vittnar tveklöst om att vi inom förbunden har gjort ett gott arbete. Det finns ett behov av och en efterfrågan på era tjänster och skyddsnet i arbetslivet.

Särskilt nöjd är jag över förbundens nya studerandemedlemmar. Våra förbund välkomnade förra året 6 000 nya studerandemedlemmar. Vi har strävat efter att både strategiskt och operativt bemöta den oro som studerande och unga upplever. Det här förband jag mig till när jag hösten 2022 var uppställd i valet av ordförande för Akava.

Jag är glad över att vi tillsammans med Akavas studerande och våra förbund allt tydligare har lyft fram Akava som en intresseorganisation även för unga och studerande.

Vi påverkar ungas ställning till exempel genom att ingripa i visstidsanställningar

Vi utövar inflytande för att det ska vara ett gott, hållbart och välbalanserat arbetsliv som väntar de unga. Då de unga har framtidstro blir Finland mer framgångsrikt.

Till exempel det att regeringen driver en ändring genom vilken man vill slopa skyldigheten att motivera en visstidsanställning strider mot detta mål och hotar att ytterligare försvaga snuttjobbarnas ställning. Det här slår hårt mot de unga som är nya i arbetslivet – och i synnerhet mot kvinnor under fyrtio år.

Ett tidsbundet avtal hindrar arbetstagaren från att ta emot ett ordinarie arbete, även om det bättre skulle motsvara den egna kompetensen och vara mer välbetalt. Som lösning har vi föreslagit att en anställd ska kunna säga upp sig från en tidsbunden

anställning som varar i mer än 6 månader, och om det saknas grund för tidsbundenheten ska uppsägningstiden inte behöva iakttas. I lagen bör också skrivas in att graviditet inte får påverka huruvida en anställning fortsätter eller omvandlas till ordinarie.

Vårt budskap måste tas på allvar vid de politiska borden. Bästa regering, vi erbjuder er ett kraftfullt medel för att främja sysselsättningen. Det som räddar Finland är inte osäkra arbetsvillkor, utan rättvisa sådana och goda arbetsförhållanden.

De ungas mentala hälsa och framtidstro

De ungas mentala hälsa är något som diskuteras mycket. Men är åtgärderna tillräckliga för att lösa problemen?

I vår värdediskussion i november framförde jag ett önskemål till presidentkandidaterna som fortsättningsvis är centralt: lyft fram sådana teman som stärker de ungas tro på framtiden och ett gott liv.

Vi kommer under hösten att närma oss republikens president och övriga beslutsfattare i detta ärende, när vi tillsammans med våra förbund har hunnit sammanställa förslag till lösningar på de ungas problem. Lösningförslagen baserar sig på färsk information som vi fick in under vår kampanj "Min mentala hälsa är en #ViktigDelAvMig". Kampanjen nådde ut till många unga och studerande och gav oss mer än 700 upplevelseberättelser.

Presidenten beslutar inte om de ungas välbefinnande eller om de resurser som riktas till unga. Han kan dock påverka de samhälleliga attityderna gentemot de unga och framtiden. Och dessa påverkar den praktiska politiken.

Höjning av utbildnings- och kompetensnivån

Bästa Akavamedlemmar, kompetens och utbildning ger tilltro till ett gott liv och en bra framtid – med hjälp av dem bygger vi ny framgång och en stabil grund för ett hållbart och innovativt kompetens- och bildningssamhälle.

Utbildningssystemets tillstånd samt kompetensnivån hör till de viktigaste indikatorerna för att säkerställa förutsättningarna för välfärd. Bara genom att höja kompetens- och utbildningsnivån får vi tillräckliga förutsättningar för ett välfärdssamhälle och en hög levnadsstandard.

Det har skett en ökning i arbetslösheten bland högutbildade, men trots detta står det klart att hög utbildning är den bästa garanten för sysselsättning. Högre utbildade har bättre chanser att sysselsätta sig på en föränderlig arbetsmarknad än någon med lägre utbildning. Genom hög kompetens får vi en högre produktivitet i arbetet.

En höjning av utbildnings- och kompetensnivån förutsätter att vi systematiskt satsar på hela utbildningskedjan, allt från småbarnspedagogiken till doktorsexamina. Ju tidigare man ingriper i utmaningar med inläringen, desto mer effektivt och förmånligt blir det att hantera dem. På lång sikt måste behövliga resurser också anslås till det kontinuerliga lärandet.

Vi har presenterat en långsiktig, permanent och bindande plan för utbildningsfinansieringen och utbildningsresurserna, som sträcker sig över flera regeringsperioder och omfattar alla utbildningsstadier och behovet av särskilt stöd.

Under regeringsperioden har man fattat viktiga beslut om att utöka antalet nybörjarplatser vid högskolorna och höja utbildningsnivån. Trots detta fattas ännu över 8 000 nybörjarplatser vid högskolorna då vårt mål är att hälften av åldersklasserna ska vara högskoleutbildade. Vi tackar regeringen för att inga nedskärningar har gjorts i den grundläggande utbildningen eller i forsknings- och utvecklingsverksamheten. Utan högkvalitativ utbildning kan vi inte nå våra FUI-mål eller lösa problemet med bristen på kompetenta arbetstagare, som utgör en av de värsta flaskhalsarna för tillväxt.

Reformer i företagsstöd- och skattesystemet bereder väg för tillväxt

Finland har underpresterat ekonomiskt i över 15 år.

I den här situationen behövs tillväxt, och regeringens nya anpassningsåtgärder ger upphov till oro: inte bara för hur nedskärningarna och skatteåttstramningarna riktas, utan också för tidpunkten för dem. Kommer dessa att ytterligare bromsa tillväxten? Nedskärningarna i fråga om välfärdsområdena, organisationerna och den offentliga förvaltningen drabbar tjänsterna och väldigt många Akavamedlemmar, trots att behovet av deras arbetsinsats inte minskar i och med nedskärningarna.

Företagen har nästan inte alls varit föremål för några anpassningsåtgärder. Akava och många andra experter anser att systemet för företagsstöd nu sent omsider måste förnyas. I stället för de bevarande stöden bör en betydande del av företagsstöden och FUI-satsningarna styras till den gröna omställningen och digitaliseringen.

Nu verkar det som att regeringen istället minskar investeringsstöden för den gröna omställningen. För att stärka Europas självförsörjning måste man även satsa på den cirkulära ekonomin. Det är viktigt att det projekt som gäller koncentrationen av företagens investeringstillstånd till ett och samma ställe framskrider i rask takt. Företagens verksamhetsmiljö måste vara stabil. Vi måste undvika en cirkel där regleringen och de politiska målen ständigt förändras.

Förutom att förnya systemet för företagsstöd måste man också våga granska beskattningen i sin helhet. Skattesystemet bör stödja arbete, karriäravancemang och löneutveckling, kompetens och hållbar tillväxt. Regeringen måste ändra kurs senast i samband med sin halvtidsöversikt vårvintern 2025.

Ensidiga arbetslivsreformer har tillspetsat arbetsmarknadssituationen

Bästa deltagare i förbundsmötet, jag återkommer ännu till arbetsmarknadsläget som under vårens lopp har drivits till sin spets.

Regeringen har "haft skygglappar för ögonen och hållit för öronen", trots att vårt ställningstagande skulle ha erbjudit måttfulla lösningsförslag. Det är ett beklagligt faktum att regeringens arbetslivsreformer ensidigt försämrar arbetstagarnas ställning och att man under beredningen inte har fått igenom ett mer balanserat utvecklingsgrepp.

Det som oroar mig mest är att man i fråga om en stor del av förändringarna inte har förmått utvärdera de sysselsättande effekter eller effekterna på ekonomin, och ändå motiveras genomförandet av dem med de effekter de antas ha.

En okontrollerad ökning av de lokala avtalen, ingripande i löneförhöjningar genom lagstiftning, det vill säga den så kallade exportmodellen, lättare grunder för uppsägning och minskat samarbetsförfarande gör säkert företagsägarnas liv lättare, men gör knappast arbetet mer produktivt och arbetstagarna mer kreativa. Osäkerheten ökar, möjligheterna till kontinuerligt lärande äventyras och bristen på kompetent arbetskraft förvärras inom många branscher.

När man samtidigt vänder upp och ner på en betydande del av arbetsmarknadens strukturer, försvagas den tillit som krävs för att nå framgångsrika avtal. Faran är att detta försämrar vår avtalsförmåga, vilket försvårar såväl kollektivavtalsförhandlingar som ingående av arbetsplatsavtal.

En ledning som uppskattar sin personal och en personal som uppskattar sitt arbete får innovationer, kreativitet och produktivitet att blomstra. När denna ekvation inte realiserar på alla arbetsplatser måste beslutsfattarna skapa strukturer som främjar detta, i sista hand genom lagstiftning.

Arbetshälsa, sysselsättningsledighet och studier med utkomstskydd för arbetslösa

Satsningar på arbetsförmåga och arbetshälsa lönar sig både ur ett ekonomiskt och ett mänskligt perspektiv. Vi inom Akava kräver en reform av lagstiftningen om förebyggande av den psykosociala belastningen och hanteringen av den. Det här skulle främja sysselsättningen, konkurrensförmågan och välbefinnandet på lång sikt. Det skulle förlänga arbetskarriärerna samt minska kostnaderna för arbetsoförmåga och sjukfrånvaro. Det finns en politisk förståelse för vår lösning och vi vill tro att den avancerar inom en nära framtid.

Arbetslöshetsskyddet förnyas genom att man med relativt hård hand skär i det för att öka incitamenten. Vi känner en genuin oro för om det inom den privata sektorn kommer att uppstå behövliga arbetsplatser där man kan sysselsätta sig.

Ett effektivt jobbsökande är en ödesfråga för dem som hotas av arbetslöshet. En lösning vore att förbättra möjligheterna till arbetssökande på heltid: sysselsättningsledigheten bör ändras så att den som sägs upp av ekonomiska och produktionsmässiga orsaker har rätt att få betald ledighet för arbetssökande om hen förbinder sig till att söka arbete under uppsägningstiden.

Möjligheterna att studera under tiden man får utkomstskydd för arbetslösa bör utvidgas. Ett enkelt sätt skulle vara att göra behovsprövningen för frivilliga studier lättare. Det är ett slöseri med både individens och samhällets resurser om en arbetslös person inte får förbättra sina möjligheter till sysselsättning genom att studera.

Det viktigaste påverkanstillfället under denna valperiod är i samband med halvtidsöversynen våren 2025, vilken vi redan förbereder oss inför. En mellanetapp är höstens budgetförhandlingar. Samtidigt fortsätter vi resan mot målen för nästa regeringsprogram.

Kommunal- och välfärdsområdesvalen är ytterst viktiga för flera av våra medlemsorganisationer. Beredningen av våra mål är på sluttampen och programmet godkänns av styrelsen i augusti. I kommunerna och inom välfärdsområdena behövs snabba åtgärder för att trygga tjänsterna och personalens verksamhetsförutsättningar.

Och slutligen om Akavas strategi

Bästa Akavamedlemmar, slutligen vill jag ännu säga några ord om vår strategireform. Vi formulerar tydligare varför vi finns till och för vem och vad vi vill uppnå. Hur går vi till väga och vilken är vår identitet som organisation? Hurudana är vi som förnyare och påverkare, och hur arbetar vi så effektivt som möjligt för ett hållbart arbetsliv och för Akavamedlemmarna?

Genom enkäter och diskussioner har vi hört Akava-aktörer på bred bas, från styrelsen till medlemmarna i våra kommittéer. Processen framskrider bra, men det finns ännu mycket kvar att göra. Nästa gång som Akavas styrelse behandlar frågan ingående är i juni och vi fattar beslut om vår nya strategi på höstens förbundsmöte i november.

Tack

Och till allra sist vill jag framföra mina tack.

Bästa deltagare i förbundsmötet: ni har som förtroendevalda och anställda i våra medlemsförbund, i förhandlingsorganisationerna och inom Akava gjort ett oersättligt viktigt arbete. Ett varmt tack för detta.

Även om våren inte har hört till de lättaste så har ni utfört ert arbete professionellt och engagerat.

Jag tackar er alla för att ni gett respons, råd och hjälp, deltagit i den interna diskussionen och beredningen samt fattat beslut. För ordföranden är dialogen med förbunden och även med medlemskåren mycket värdefull. Vartenda ett av era meddelanden är viktigt och främjar utvecklingen av vår verksamhet.

Med dessa ord önskar jag er ett trevligt förbundsmöte med många givande diskussioner!

Tack!